

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กลุ่มคาทอลิกเป็นกลุ่มวัฒนธรรมทางศาสนาที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลาร่วม 500 ปี ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคาทอลิกกับสังคมไทยนั้นมีทั้งด้านที่เป็นปฏิบัติและด้านที่เป็นพันธมิตร

ในช่วงแรกกลุ่มคาทอลิกจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นปฏิบัติกับสังคมไทยเป็นด้านหลัก เนื่องจากคริสต์ศาสนาได้เข้ามาในยุคล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจ เพื่อแผ่ขยายดินแดนและแสวงหาทรัพยากรให้กับประเทศของตน ในกระบวนการล่าอาณานิคมประเทศมหาอำนาจได้สนับสนุนการเผยแพร่ศาสนาคาทอลิกในประเทศไทยด้วย ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งในเชิงปฏิบัติ เนื่องจากชาวสยามมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามาก โดยมีความเชื่อว่าประชาชนชาวไทยมีเพียงศาสนาเดียวคือศาสนาพุทธ ในขณะที่ศาสนาคาทอลิกถูกมองว่าเป็น “ศาสนาของฝรั่ง” ดังนั้นจึงถือว่า “ผู้นับถือศาสนาคาทอลิกไม่ใช่คนไทย” (วิกตอร์ ลาเก, 2539) ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคาทอลิกกับสังคมไทย ปรากฏเด่นชัดในเหตุการณ์ดังต่อไปนี้

การทำงานเผยแพร่ศาสนาในสมัยพระนารายณ์มหาราชนั้น กลุ่มคาทอลิกพยายามโน้มน้าวให้พระนารายณ์ฯ เปลี่ยนมานับถือศาสนาคาทอลิก โดยหวังว่าคนไทยจะหันมานับถือตามพระนารายณ์ฯ ในภายหลัง แต่การกระทำดังกล่าวนี้ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากทำที่ที่เป็นมิตรของพระนารายณ์ฯ นั้น เกิดจากของพระองค์มีนโยบายเปิดรับชาวต่างชาติทุกชาติ เพื่อให้มีการถ่วงดุลอำนาจของกันและกัน รวมทั้งทำให้สยามมีมิตรมากขึ้น เพื่อทำให้ศัตรูของสยามคือพม่าและกัมพูชาไม่กล้าที่จะมาทำสงครามกับสยาม นอกจากการแพร่ธรรมจะไม่ประสบผลสำเร็จแล้ว กลับเป็นจุดเริ่มของความหวาดระแวงของรัฐที่มีต่อคาทอลิก (เสรี พงศ์พิศ, 2527, หน้า 41-43; สุรัชย์ ชุ่มศรีพันธุ์, ม.ป.ป., หน้า 158)

จากเหตุการณ์ในสมัยของพระนารายณ์ฯ ได้ส่งผลร้ายในเวลาต่อมาอีก กล่าวคือหลังจากเมื่อพระเพทราชาขึ้นครองอำนาจจากพระนารายณ์ฯ สำเร็จในปี พ.ศ. 2231 (ค.ศ. 1688) ก็ได้เบียดเบียนศาสนาคริสต์ทันที โดยการจับกุมมิสชันนารีและคาทอลิก การริบทรัพย์สมบัติ การปล้นและทำลายวัด พระองค์ทรงชิงช้างและข่มเหงรังแกอย่างรุนแรงต่อชาวตะวันตก โดยเฉพาะชาวฝรั่งเศสและพวกที่นับถือคริสต์ศาสนาอย่างรุนแรง จนถึงขั้นมีการทารุณกรรม เพราะระแวงว่าคนกลุ่มนี้จะนำผู้นำที่อันตรายมาคุกคามเอกราชของประเทศ (วิกตอร์ ลาเก, 2533, หน้า 31-36)

เมื่อพระเพทราชาสวรรคตแล้ว สมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ ในปี พ.ศ. 2252 (ค.ศ. 1709) งานเผยแพร่งานศาสนาในสมัยนี้ต้องประสบกับปัญหาอุปสรรคจากความขัดแย้งระหว่างมิสชันนารีกับกลุ่มต่อต้านที่เป็นเจ้านายสยาม ความขัดแย้งครั้งนี้มีผลรุนแรงให้เกิดการเบียดเบียนศาสนา และยืดเยื้อยาวนานกว่าในสมัยพระเพทราชา จากหนังสือปูชนียาธิษฐานที่ถูกละทิ้งว่าเป็นการดูหมิ่นพระพุทธศาสนา พระอนุชา และอัครเสนาบดีได้ประกาศพระราชโองการของพระเจ้าแผ่นดินเกี่ยวกับการห้ามเผยแพร่งานศาสนาคริสต์แก่คนไทย มอญ และลาว โดยกำหนดโทษไว้ถึงประหารชีวิต (เสรี พงศ์พิศ, 2527, หน้า 34) กล่าวคือ

ถ้ามีการฝ่าฝืนพระราชโองการ พระสังฆราชจะต้องถูกลงโทษถึงประหารชีวิต ส่วนบาทหลวงจะถูกลงโทษเนรเทศและขับไล่ออกนอกประเทศ นอกจากนี้กรณีที่คนไทย มอญ และลาวที่ฝ่าฝืนเข้ามานับถือศาสนาจะถูกตัดศีรษะ และเอาศพไปเสียบไว้ที่หน้าบ้านพักของบาทหลวง รวมทั้งบิดา มารดา บุตร ภรรยา และพี่น้องจะต้องถูกลงโทษยี่ดัดให้หมดด้วย (มองเซนเซอร์เลอบอง, ผู้แปล อ้างถึงใน วิทยาลัยแสงธรรม, 2533, หน้า 130)

พระราชโองการห้ามเผยแพร่งานศาสนาคริสต์ได้มีผลบังคับใช้ต่อเนื่องมาในสมัยพระเจ้าท้ายสระ จนมีการจารึกพระราชโองการนี้ได้ไว้บนแผ่นศิลาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2273 (ค.ศ. 1730) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในหมู่คาทอลิกไทยว่าหินแห่งความอภัยศ โยบายต่อต้านศาสนาคริสต์บนแผ่นศิลาจารึกได้ดำเนินมาจนถึงการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 โดยทางราชการนั้นได้นำหินแห่งความอภัยศขยายไปทั่วราชอาณาจักร (เสรี พงศ์พิศ, 2527, หน้า 96-97)

เมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 นั้นเป็นระยะเวลาที่บ้านเมืองมีความระส่ำระสาย มีการแย่งชิงราชสมบัติ และพระเจ้าเอกทัศมีความอ่อนแอในการปกครอง เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกในปี พ.ศ. 2310 (ค.ศ. 1767) พม่าได้นำเข้ามาทำลายกรุง แต่กลุ่มคาทอลิกก็ต้องพบกับชะตากรรมเช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป คือพระสังฆราชบริโกต์ถูกจับและถูกนำตัวไปพม่าวัดนักบุญโยแซฟลูกเผา และบ้านเนรเทศปล้น คริสตชนบางคนถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลย ส่วนพวกที่หนีเอาตัวรอดได้ก็หนีกระจัดกระจายไปตามที่ต่าง ๆ บางกลุ่มก็หนีลงมาบางกอก การทำงานทางศาสนาต้องหยุดโดยสิ้นเชิง สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อคริสต์ศาสนาจนทำให้การเผยแพร่งานศาสนาของคาทอลิกเกือบสิ้นสุดไป (สภาพระมุขบาทหลวงโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2550, หน้า 22)

หลังการกอบกู้เอกราชและสร้างกรุงธนบุรีเป็นราชธานี กลุ่มคาทอลิกก็ยังคงประสบปัญหา เนื่องจากมิสซังไม่ยอมให้ข้าราชการที่เป็นคริสต์เข้าร่วมพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา เนื่องจากมิสชันนารีถือว่าพิธีดังกล่าวเป็นเรื่องนอกรีตหรือ “ซูเปอร์สติชัน” (Superstition) การไม่เข้าร่วมการถือน้ำพิพัฒน์สัตยามีผลที่เป็นนัยยะทางการเมือง เนื่องจากการถือน้ำพิพัฒน์สัตยาเป็นการแสดงออกถึง

ความจงรักภักดีของพระมหากษัตริย์ พระเจ้าตากสินฯ จึงได้จับตั้งข้าราชการคริสต์เหล่านั้น รวมทั้ง พระสังฆราชเลอบ็องและบาทหลวงอีก 2 องค์ (เสรี พงศ์พิศ, 2527, หน้า 108-111)

ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ได้เถียงอย่างรุนแรงระหว่างพระภิกษุกับชาวมุสลิมและ ชาวคริสต์เรื่องการฆ่าสัตว์ว่าเป็นบาปหรือไม่ พระเจ้าตากสินฯ ทรงพิโรธเป็นอย่างยิ่งจึงได้ออก กฎฎีกาลงวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2317 (ค.ศ. 1774) เนื้อหาต่อต้านศาสนาคาทอลิกและศาสนา อิสลามโดยกำหนดโทษถึงประหารชีวิต ถ้าทั้งสองศาสนาเผยแพร่ศาสนาแก่คนไทยหรือมอญ (เสรี พงศ์พิศ, 2527, หน้า 108-109)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2323 (ค.ศ. 1780) พระเจ้าตากสินฯ ได้สั่งกระทำพิธีแห่ทางน้ำเพื่อ เฉลิมฉลอง “ประมุขความเชื่อ” ที่พระองค์ได้ทรงแต่งตั้งขึ้น ในการนี้ได้รับสั่งให้ประชาชนและ ชาวต่างชาติเข้าร่วมพิธีดังกล่าว ปรากฏว่าไม่มีคาทอลิกไปร่วมงานนี้เลย พระเจ้าตากสินฯ จึงทรง จับไล่มีสขันธ์หรือคนนอกประเทศ และงดจ่ายเบี้ยหวัดแก่คาทอลิกที่เป็นข้าราชการ ดังนั้นในปลาย รัชสมัยของพระเจ้าตากสินฯ จึงไม่มีบาทหลวงเหลืออยู่แม้แต่ผู้เดียวในประเทศสยาม จนอาจกล่าว ได้ว่าประชามหรือพระศาสนจักรได้สูญหายไปจากแผ่นดินไทย (เสรี พงศ์พิศ, 2527, หน้า 115)

แม้หลังจากที่ประเทศไทยรับกระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยแบบตะวันตกก็ยังคงพบ กระแสการต่อต้านคาทอลิกขึ้นอีกครั้ง เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์ ร.ศ. 112 และต่อเนื่องมาถึงกระแส ชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2481-2487 (ค.ศ. 1938-1944) ได้นำ นโยบายแบบฟาสซิสต์มาใช้จนเกิดกระแสชาตินิยมทางการเมืองและวัฒนธรรม โดยเลียนแบบมา จากอิตาลี เยอรมันและญี่ปุ่น (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2533, หน้า 149-150) อุดมการณ์ชาตินิยมใน สมัยจอมพล ป. ได้นำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มชาตินิยมต่อต้านศาสนาคริสต์ที่เรียกว่ากลุ่มเลือดไทย (สภาประมุขบาทหลวงโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2550, หน้า 24-25)

กลุ่มเลือดไทยมองว่าคาทอลิกเป็นศัตรูของชาติ เนื่องจากมองว่าคริสต์ศาสนาเป็นศาสนา ของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นศัตรูของชาติ ความคิดต่อต้านคาทอลิกของคณะเลือดไทยเป็นสิ่งที่สืบทอดมา ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และได้รับการตอกย้ำในปัญหาความขัดแย้งระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในปี ร.ศ. 112 โดยเหตุการณ์ ร.ศ.112 ทำให้ความรู้สึกชาตินิยมของคนไทยเวลานั้นรุนแรงมาก และไม่ แยกแยะระหว่างฝรั่งเศสและศาสนาคริสต์ ดังนั้นคนไทยย่อมหมายถึงผู้ที่ถือศาสนาพุทธเท่านั้น กระแสชาตินิยมต่อต้านคริสต์ศาสนาจึงนำมาสู่การจัดตั้งคณะเลือดไทยเพื่ดำเนินการเบียดเบียน ศาสนาคริสต์ (เสรี พงศ์พิศ, 2527, หน้า 169)

กระแสการต่อต้านคาทอลิกในช่วงปัจจุบันเกิดขึ้นหลังการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 การนำแนวคิดการปรับศาสนาคริสต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นไทยของสภาสังคายนาวาติกันที่ 2 เป็นชนวนสืบทอดความขัดแย้งระหว่างคาทอลิกและพระพุทธศาสนาในประเทศไทย แม้พระศาสน

จักรคาทอลิกจะมีความพยายามศึกษาและดำเนินการในการปรับคาทอลิกเข้าสู่วัฒนธรรมท้องถิ่นในหลาย ๆ ด้าน แต่ก็ยังถูกต่อต้านจากกลุ่มปัญญาชนชาวพุทธแนวอนุรักษ์นิยม เพราะถูกมองว่าเป็นการพยายามกลืนกลืนพระพุทธศาสนา

บทบาทของปัญญาชนชาวพุทธหัวอนุรักษ์นิยมดังกล่าวมีผลให้เกิดเป็นเหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งถือว่า “เป็นเหตุการณ์ที่เคลื่อนไหวกันครั้งใหญ่” (พระธรรมปิฎก, 2545, หน้า 34) เนื่องจากปัญญาชนชาวพุทธไม่พอใจว่าคาทอลิกพยายาม “กลืนกลืน” พระพุทธศาสนา โดยกลุ่มชาวพุทธแนวอนุรักษ์นิยมได้ตีความแนวคิดการปรับคริสต์ศาสนาให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น (Inculturation) โดยอ้างแถลงการณ์ (Bulletin) ของสำนักเลขาธิการว่าด้วยความสัมพันธ์กับต่างศาสนาของวาติกันการตีความดังกล่าวระบุว่า “Absorb the good elements into the local Christian culture” นั้นเป็นการกลืนศาสนา

ท่ามกลางกระแสนโยบายของรัฐที่ต่อต้านการเผยแพร่ศาสนาคาทอลิกไทยเป็นเวลาร่วม 300 ปี ตั้งแต่หลังสมัยพระนารายณ์ฯ เป็นต้นมา เราพบว่าในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคาทอลิกและสังคมไทยจะมีลักษณะความเป็นพันธมิตรเป็นหลัก เช่น การสนับสนุนการศึกษาแก่คนไทย การทำงานสงเคราะห์ และพัฒนาผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่ากลุ่มคาทอลิกจัดการความสัมพันธ์กับสังคมไทยอย่างไร กลุ่มคาทอลิกไทยมีทุนอะไร เพื่อใช้ในการรักษาตัวเองให้อยู่รอดได้ เมื่อพิจารณาถึงทุนในมิติต่าง ๆ จะพบว่าอาจแบ่งออกได้เป็นทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ หรือทุนทางสิ่งแวดล้อม แต่ทุนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคาทอลิกที่สำคัญก็คือ ทุนทางทรัพยากรมนุษย์ ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางสังคม เราพบว่าทุนที่มีบทบาทต่อการจัดการความสัมพันธ์ของกลุ่มคาทอลิก ก็คือทุนทางสังคม เนื่องจาก

เมื่อพิจารณาในแง่ทุนทางทรัพยากรมนุษย์ของคาทอลิก การเผยแพร่ศาสนาในช่วงเวลา 500 ปี ที่ผ่านมาพบว่ามีการขยายชุมชนไปในภาคต่าง ๆ ของประเทศครอบคลุมทั้ง 76 จังหวัดทั่วประเทศ แต่มิได้เป็นการเพิ่มประชากรที่นับถือคาทอลิกมากเลย เมื่อเทียบกับการเพิ่มประชากรของไทย เราพบว่าปัจจุบันสัดส่วนจำนวนคาทอลิกเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรทั้งประเทศไทยอยู่แค่ร้อยละ 0.3-0.9 ในช่วงปี พ.ศ. 2492 – 2549 (ค.ศ. 1949 – 2006) (สถาปนะมุขบาทหลวงโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2550, หน้า 58)

การที่ชุมชนคาทอลิกก็ยังไม่สามารถขยายตัวออกไปนอกชุมชนคาทอลิกได้ จะเห็นอย่างชัดเจนได้จากกลุ่มชาติพันธุ์ คือคาทอลิกไทยในปัจจุบันประกอบด้วยคนไทยเชื้อสายต่างชาติใหญ่ ๆ 4 กลุ่มด้วยกัน คือ (เฉลิม กิจมงคล, บาทหลวง, สัมภาษณ์, 12 ธันวาคม 2550)

1. คาทอลิกกลุ่มเชื้อสายโปรตุเกส มีพื้นฐานมาจากอยุธยา และขยายตัวไปที่ภูเก็ตจนบุรีในที่สุดก็ได้ขยายลงไปทางใต้จนถึงมะละกา

2. กลุ่มคาทอลิกเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งอพยพเข้ามาด้วยกัน 3 รุ่น คือ รุ่นที่ 1 เป็นเวียดนามที่อพยพจากเมืองเว้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดจันทบุรี เวียดนามรุ่นที่ 2 เป็นเวียดนามจากไซ่ง่อนที่ถูกขับเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 1 ในชุมชนสามเสน หลังจากนั้นได้ขยายลงไปจังหวัดสุราษฎร์ธานีและภาคตะวันออก ส่วนเวียดนามอพยพรุ่นที่ 3 เป็นเวียดนามสายโฮจิมินห์ที่มาทางพนมเปญและกระจายตัวไปอยู่ภาคต่าง ๆ

3. กลุ่มคาทอลิกเชื้อสายจีน ซึ่งอพยพมาตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์ จนถึงช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

4. กลุ่มคาทอลิกเชื้อสายลาว เป็นกลุ่มที่อพยพมาในสมัยรัชกาลที่ 3 และในปัจจุบันอยู่ในชุมชนวัดแปดริ้ว วัดโคกวัด และวัดหัวไผ่ ในแถบภาคตะวันออก

กลุ่มชาติพันธุ์คาทอลิกต่าง ๆ ของดังกล่าวเคลื่อนย้ายโดยเป็นการขยายพื้นที่ของคนที่น่าเชื่อถือคาทอลิกเดิมมากกว่าจะเป็นการทำให้คนไทยเปลี่ยนศาสนา ดังจะเห็นกระบวนการตั้งชุมชนของคาทอลิกในภาคต่าง ๆ ดังนี้

ในภาคอีสานคาทอลิกขยายจำนวนศาสนิกชนเฉพาะในตอนช่วงแรกเมื่อเข้าไปเผยแพรศาสนา เนื่องจากผู้ที่ยอมรับการล้างบาปเป็นคาทอลิก ส่วนใหญ่เป็นคนชายขอบ คือพวกเชลยที่มีความเป็นอยู่อย่างทาสและพวกที่ถูกหาว่าเป็นผีปอบที่มาขอความคุ้มครองจากบาทหลวง (นิพนธ์ เทียนวิหาร, บาทหลวง, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2551; วิทยาลัยแสงธรรม, 2533, หน้า 282-283) ดังนั้นในปัจจุบันจึงพบว่าอัครสังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสงจึงไม่มีชาวพุทธเปลี่ยนศาสนาเข้ามาล้างบาปเป็นคาทอลิกเลย ในปี พ.ศ. 2550 (ดาวิด พุทธิไสย, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551)

การขยายชุมชนคาทอลิกในภาคอีสานนั้นล้วนเกิดจากชาวคาทอลิกเดิมที่เข้ามาบุกเบิกที่ทำกินใหม่ หรือหนีภัยเบียดเบียนทางศาสนาในสมัยสงครามอินโดจีน รูปแบบการขยายชุมชนเป็นการเคลื่อนย้ายของฆราวาสเอง โดยทางบาทหลวงจะตามไปสร้างวัดภายหลังเพื่อทำงานอภิบาลเป็นสำคัญ (ชนมา พุทธิไสย, สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2551; สมเกียรติ พลางวาง, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2551)

ในภาคใต้ปัจจุบันจะพบว่า การขยายชุมชนคาทอลิกเป็นส่วนต่อเนื่องจากการทำงานในภาคกลาง โดยเริ่มหลังจากการสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 คือ ครอบครัวคาทอลิกจากภาคกลาง เช่น ที่ชุมชนสามพราน ได้อพยพครอบครัวมาตั้งถิ่นฐานที่ภาคใต้ หลังจากนั้นบาทหลวงจึงตามมาสร้างวัด เพื่อทำงานอภิบาลฆราวาส อีกรูปแบบหนึ่งเป็นการที่บาทหลวงเข้ามาบุกเบิกชุมชนและฆราวาสตามมาอยู่เป็นชุมชนรอบ ๆ วัด (ชินวัตร สุวดีพุทธิกุล, บาทหลวง, สัมภาษณ์, 29 กุมภาพันธ์ 2551; กลุ่มผู้อาวุโส สัตบุรุษวัดแม่พระอุปถัมภ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, การเสวนากลุ่มเฉพาะ, 29 กุมภาพันธ์ 2551)

การขยายชุมชนและวัดดังกล่าวล้วนเกิดขึ้นภายในเครือข่ายคาทอลิกด้วยกัน แต่ไม่สามารถดึงคนได้ โดยเฉพาะมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้เข้ามาเป็นคาทอลิกได้ เนื่องจากความจำเป็นที่จะต้องอยู่ในชุมชนมุสลิม และความแปลกแยกจากการมีเชื้อสายมาเลย์ ดังนั้นในทัศนะของคาทอลิกในภาคใต้จึงมองมุสลิมว่า “ชนพวดยุคไม่ยอมพวดยุค ทั้ง ๆ ที่เป็นคนไทยด้วยกัน” (กลุ่มผู้อาวุโส สัตบุรุษวัดแม่พระอุปถัมภ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, การเสวนากลุ่มเฉพาะ, 29 กุมภาพันธ์ 2551)

ในภาคเหนือการเผยแผ่ศาสนาเกิดขึ้นได้จากฐานชุมชนคาทอลิกที่มีอยู่เดิม เช่น ครอบครัวคาทอลิกจากอินเดียที่เข้ามาอยู่ที่ประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 ตระกูลนิมมานเหมินท์ที่เปลี่ยนมานับถือคาทอลิกหลังจากเรียนจบอัสสัมชัญ หรือตระกูลวิไลวรรณ ที่เปลี่ยนจากการนับถือโปรเตสแตนต์มาเป็นคาทอลิก หรือตระกูลเจ้าท้องถิ่นในลำปาง (นิพนธ์ เทียนนิหาร, บาทหลวง, สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2551)

ในแง่ทุนทางเศรษฐกิจของคาทอลิกไทยนั้นจะพบว่าไม่ใช่เป็นทุนที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มคาทอลิกสามารถดำรงอยู่ได้ เนื่องจากกลุ่มประชากรคาทอลิกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยนั้นจะพบว่ามีภาระหลายชั้น ดังตัวอย่างของชาวเวียดนามคาทอลิกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทย กลุ่มที่ยากจนก็จะประกอบอาชีพประมง ส่วนกลุ่มที่มีฐานะดีก็จะประกอบอาชีพช่างทอง

นอกจากข้อจำกัดทุนทรัพยากรมนุษย์และทุนทางเศรษฐกิจของคาทอลิก เราพบว่ามีปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า มีทุนอีกประเภทหนึ่งที่สามารถช่วยต่อการดำรงอยู่ของคาทอลิก คือ ทุนทางสังคม ตัวอย่างเช่น

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำคาทอลิกไทยกับพระมหากษัตริย์
2. ความสัมพันธ์ระหว่างคาทอลิกไทยกับเครือข่ายคาทอลิกระดับโลก ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่สำนักวาติกัน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคาทอลิกไทยกับเครือข่ายชนชั้นนำไทยที่จบการศึกษาในเครือคาทอลิก
4. ความสัมพันธ์ระหว่างคาทอลิกไทยกับชนชั้นฐานรากในงานพัฒนาสังคมของประเทศไทย

ผู้ศึกษาเห็นว่าน่าสนใจที่จะศึกษาว่าคาทอลิกในประเทศไทยมีการก่อรูปทุนทางสังคมรูปแบบใดบ้าง มีพัฒนาการการสะสมทุนทางสังคมอย่างไร และปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการของทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกคืออะไร จึงสามารถดำรงอยู่ในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยคาดว่าผลการศึกษานี้จะทำให้สังคมไทยตระหนักถึงบทบาทและคุณค่าของชุมชนคาทอลิกที่มีต่อสังคมไทย อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนฐานของสังคมแบบพหุนิยมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงการก่อรูปทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงพัฒนาการการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย
3. เพื่อศึกษาให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการของทุนทางสังคมของกลุ่มคาทอลิกในสังคมไทย

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการศึกษา
งานวิจัยนี้จะกำหนดขอบเขตในด้านช่วงเวลาของการศึกษาใน พ.ศ. 2394 (ค.ศ. 1851) ถึง พ.ศ. 2556 (ค.ศ. 2013) เนื่องจาก ปี พ.ศ. 2394 เป็นช่วงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงที่บาทหลวงคาทอลิกได้รับการฟื้นฟูอย่างแท้จริง จากมิตรภาพระหว่างพระจอมเกล้าฯ และพระสังฆราชปัลเลอกัวส์ ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนผ่านของคาทอลิกในสังคมไทย
2. ขอบเขตในด้านพื้นที่ของการศึกษา
งานวิจัยนี้จะกำหนดชุมชนคาทอลิกโดยภาพรวมเป็นพื้นที่และหน่วยในการศึกษา ซึ่งชุมชนดังกล่าวจะประกอบด้วยการจัดองค์กรทางศาสนาในรูปแบบของสังฆมณฑล ชุมชนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ที่มีอยู่ 10 แห่งทั่วประเทศ ได้แก่ อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ สังฆมณฑลราชบุรี สังฆมณฑลจันทบุรี สังฆมณฑลเชียงใหม่ สังฆมณฑลนครสวรรค์ สังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี อัครสังฆมณฑลท่าแร่ – หนองแสง สังฆมณฑลอุบลราชธานี สังฆมณฑลอุดรธานี สังฆมณฑลนครราชสีมา ดังนั้นหน่วยในการศึกษาจะศึกษาโดยใช้หน่วยระดับชาติ (National level) เนื่องจากเป็นการศึกษากลุ่มคาทอลิกในภาพรวม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. คาดว่าผลการวิจัยจะช่วยให้เห็นความสำคัญของการใช้ทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ทางศาสนา เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับคนส่วนใหญ่ของประเทศได้
2. คาดว่าผลการวิจัยจะเป็นฐานข้อมูลในการวางแผนนโยบายการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ระหว่างชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมไทยบนฐานของแนวคิดพหุนิยม
3. คาดว่าผลการวิจัยจะช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับทุนทางสังคมในวงวิชาการไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

นิยามศัพท์การวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะกำหนดนิยามศัพท์เบื้องต้นไว้ ดังนี้

ทุนทางสังคม หมายถึง เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีพื้นฐานจากความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

การสะสมทุนทางสังคม หมายถึง การทำให้เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมทางสังคมที่เกิดขึ้นมีความยั่งยืน

ชนชั้นนำไทย หมายถึง กลุ่มคนจำนวนน้อยในสังคมที่มีอำนาจในการตัดสินใจทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรม เช่น พระมหากษัตริย์

ชนชั้นกลาง หมายถึง กลุ่มคนที่ทำงานโดยได้รับเงินเดือน รวมถึงกลุ่มที่มีอาชีพอิสระ

ชนชั้นฐานราก หมายถึง กลุ่มผู้ถูกปกครอง ซึ่งเป็นชาวบ้านและกลุ่มคนจนในเมือง

วาทกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง ปฏิบัติการทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ควรหรือไม่ควรปฏิบัติในทางศาสนา

วาทกรรมเชิงนโยบาย หมายถึง ปฏิบัติการทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไปได้หรือไม่ได้ในการดำเนินการให้บรรลุผล

วาทกรรมเชิงเรื่องเล่า หมายถึง ปฏิบัติการทางภาษาในลักษณะการเล่าเรื่องที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในชีวิตจริง

วาทกรรมเชิงประกาศก หมายถึง ปฏิบัติการทางภาษาเกี่ยวกับอุดมคติในอนาคตของศาสนา เพื่อยุติใจให้กระทำหรือไม่กระทำบางอย่าง